

ביאורים

לאחר שהרמב"ם מנה את היסודות העוסקים בריבוננו של עולם, הוא ממשיך לעסוק ביחס בין הבורא לבין הכוחות האחרים שקיימים במציאות. הרמב"ם כבר עסק בכך שכל המציאות היא מבורא עולם, וכאן ביסוד החמישי הוא מרחיב את הדיבור וקובע שכל הכוחות הקיימים אינם בעלי כוח ויכולת עצמית כלל אלא הכל מהבורא, וממילא אסור לעבוד ולהתפלל לאף אחד מהכוחות ואפילו אם עושים זאת כאמצעי על מנת להגיע על ידיהם אל הבורא.

מכאן עובר הרמב"ם אל מה שניתן מהבורא אל הברואים, כשבמרכז - התורה. הוא פותח ביסוד השישי בנבואה. הנבואה היא חוט המקשר בין הבורא לברואים. המרחק בין הבורא לברואים הוא כה רב, עד שקשה להבין איך יכול אדם להגיע למדרגה כה גבוהה של קבלת נבואה מלמעלה. אולם רצה ה' שיהיו בני אדם שיוכלו להכיל בתוכם את הקשר הזה, ומתוך כך להביא אל העולם הזה את רצון הבורא. הזוכה לנבואה הוא דווקא אדם שעשה מאמץ להתרומם ולהתעלות ורק אחרי שעשה זאת הוא יכול לזכות לנבואה.

מתוך היסוד הזה, מגיע הרמב"ם ליסוד השביעי, יסוד שבו הוא מרחיב, והוא נבואת משה. משה הוא המנהיג הראשוני שזכה להנהיג את ישראל מיד כשהפכו להיות 'עם'. משה הוא גם זה שבאותה התקופה היה השליח לתת את התורה מהבורא לישראל. הרמב"ם מייחס חשיבות גדולה מאד לאמונה בגדלותו של משה רבנו ובנבואתו. במעמד הר סיני ראו ישראל בעצמם איך הקב"ה מדבר עם משה, נבואה שניתנה לו במתנה מיוחדת מאת הבורא באופן שלא ניתן ולא יינתן לאיש וזהו הבסיס לאמונה בנבואתו ובאמינותה. נבואתו של משה היא הבסיס לכל קבלת התורה ולאמונה שהתורה היא מן השמיים. בנוסף, מכוחה של נבואת משה מגיעה גם האמונה בנבואת שאר הנביאים, וכפי שנכתב בתורת משה שיש להאמין בנבואתם של נביאי ה'.

הרחבות

• כמה עיקרים יש?

לאורך הדורות חכמי ישראל ראו צורך להגדיר עיקרים בתחומים שונים. כבר בגמרא מסופר שדוד העמיד את עקרונות המוסר על אחד עשר, ישעיה על שש, מיכה על שלש, ישעיה (במקום אחר) על שנים ועמוס על עיקרון אחד [מכות כד.].

בנושא עיקרי האמונה אנו מוצאים דעות שונות. אצלנו, הרמב"ם מעמיד את העיקרים על שלושה - עשר. ר' חסדאי קרשקש מעמיד את העיקרים על שישה: א. ידיעת השם, ב. השגחתו, ג. יכולתו, ד. הנבואה, ה. הבחירה, ו. התכלית המוסרית של הבריאה [אור ה' מאמר ב]. ובספר העיקרים צמצם את מניין העיקרים אפילו יותר: א. מציאות השם, ב. השגחה, ג. תורה מן השמיים [מאמר ראשון כו].

כששאלו את הרדב"ז מהי החלוקה הנראית בעיניו הוא ענה: "אין דעתי מסכמת לשום לתורתנו התמימה שום עיקר לפי שכולה עיקר מפי הגבורה... וא"כ כל מצוה ומצוה היא עיקר ופינה ויש לה מצוה קלה ויש לה טעם וסוד אשר לא נשיגהו וא"כ איך נאמר שזו טפלה ואחרת היא עיקר... וכן הוא דעתי שהתורה כל פרטיה ודקדוקיה כל אחד מהם עיקר ויסוד ופנה והמכחיש אותו נקרא כופר ואין לו חלק לעולם הבא" [שו"ת הרדב"ז שמד].

(להרחבה נוספת ראה מה שכתבנו ביום האחרון של ההקדמה לפרק חלק)

שאלות לדין

מדוע יש צורך חשוב מאוד להאמין שהאלוה מנבא בני אדם הראויים לנבואה?
האם קשה להאמין ב"ג היסודות שמונה כאן הרמב"ם? האם המציאות העולמית שהתקדמה במובנים רבים, מקילה על האמונה, או שמא מרחיקה אותה?

רק את ה' ראוי לעבוד ולגדל

והיסוד החמישי - שהוא יתברך, הוא הראוי לעבדו ולגדלו, ולהודיע גדלתו, ולעשות מצוותיו; ולא יעשו כזה° למי שהוא תחתיו במציאות: מן המלאכים, והכוכבים, והגלגלים, והיסודות ומה שהרכב מהם - לפי שכלם מטבעיים° על פעלתם: אין משפט ולא בחירה להם - אלא לו לבדו השם יתברך. וכן אין ראוי לעבדם, כדי להיותם אמצעים° לקרבה אליו - אלא אליו בלבד יכוננו המחשבות ויניחו° כל מה שאזלתו. וזה היסוד החמישי - הוא שהזהיר על עבודת אלילים ורב התורה מזהרת עליו.

אמונה בנבואה

והיסוד הששי - הנבואה - והוא: שידע אדם, שזה מין האדם ימצא בהם בעלי טבעים מיוחדות מעלות וזכות מאד ושלמות גדולה, ונפשותיהן נכונות° עד שהן מקבלות צורת השכל. אחר פן ידבק אותו השכל האנושי "בשכל הפועל°" ונאצל ממנו עליו אצילות נכבדה - ואלה הם הנביאים, וזו היא הנבואה, וזהו ענינה. ובאור יסוד זה על בריו יארך מאד; ואין פונתנו להביא מופת° על כל יסוד מהם ובאור מציאות השגתה - לפי שזה הוא כלל החכמות כלן; אבל אזכרם דרך ספור בלבד. ומקראי התורה מעידים על נבואת נביאים הרבה.

נבואת משה

והיסוד השביעי - נבואת משה רבנו, עליו השלום, והוא: שנאמין, כי הוא אביהם של כל הנביאים אשר היו מלפניו ואשר קמו מאחריו; כלם הם תחתיו במעלה. והוא היה הנבחר מכל מין האדם אשר השיג מידעתו יתברך יותר מכל מה שהשיג, או ישיג שום אדם שנמצא, או שימצא; וכי הוא, עליו השלום, הגיעה התעלותו מן האנושות עד שהשיג המעלה הפלאכותית ונקלל במעלת הפלאכים. לא נשאר מסו° שלא קרעו ונכנסו ממנו. ולא מנעו מונע גופני, ולא נתערב לו שום חסרון בין רב למעט. ונתבטלו ממנו הכחות הדמיוניים והחושיים בהשגותיו, ונבהל° כחו המתעורר והמשותק ונשאר שכל בלבד - ועל הענין הזה נאמר עליו שהוא מדבר עם השם יתברך בלא אמצעיות מן המלאכים.

יש צורך באריכות בנושא

רצוני היה לבאר כאן זה הענין הנפלא ולפתח הנעול במקראות התורה ולפרש טעם "פה אל פה" וכל הפסוק וזולתו מענינו - לולא שראיתי שאלה הענינים דקים° מאד ויצטרכו לראיות רבות מאד; והיינו צריכין להצעות° רבות והקדמות ומשלים; ושנבאר בתחלה מציאות המלאכים ושנוי מעלותיהם מן הבורא יתעלה; ושנבאר הנפש וכל כחותיה. ויתרחב העגול° עד שנדבר בצורות שזכרו הנביאים° שראוי לבורא ולמלאכים, ויפנס בזה "שעור קומה°" וענינו, ולא יספיק בענין זה לבדו. ואפלו יהיה מקצר בתכלית הקצור - מאד דפים. ולפיכך אניח אותו למקומו: אם בספר "פרוש הדרשות" שיעדתי לחברו, או ב"ספר הנבואה", שאני מתעסק בו, או בספר שאחבר אותו בפרוש אלו היסודות.

יעשו כזה - יעבדו. **מטבעיים** - מוטבע בהם פעולתם, אין להם כוח בחירה ורצון. **אמצעים** - לעבדם בתור מתוכים בינם לבין אלהים. **ויניחו** - ויעזבו. **נכונות** - ישרות. **בשכל הפועל** - מדרגה רוחנית גבוהה (כוח האמת המוחלטת האלוהית השורה בעולם, רצון אלהים). **מופת** - הוכחה. **מסו** - מחיצה המפרידה בין האדם לעולם הרוחני. **נבהל** - השתתק. **דקים** - עדינים. **להצעות** - הכנות, הקדמות. **העגול** - הנושא בכללותו. **בצורות שזכרו הנביאים** - הביטויים שבהם דימו הנביאים את הקב"ה. **שעור קומה** - מושג עמוק מתורת הסוד.

